

International Journal of Languages' Education and Teaching
Volume 9, Issue 3, September 2021, p. 81-92

Received	Reviewed	Published	Doi Number
09.05.2021	03.09.2021	25.09.2021	10.29228/ijlet.51343

Thematic Dictionaries and Using Dictionaries in Foreign Language Teaching¹

Hasan ATMACA² & Füsün SARAÇ³

ABSTRACT

Dictionaries, which are a tool that never gets old in foreign language teaching from the past to the present, constantly renews and improves itself with changing technology, undoubtedly, when used correctly and effectively, give very successful results in foreign language teaching for users. In the process, dictionaries were classified by lexicographers in terms of their spelling purposes and methods, their subjects, their processing of vocabulary of one or more languages, their spelling forms or in general. The primary purpose of this study is to express the current situation of thematic dictionaries in Turkey, to explain the features of thematic dictionaries and the criteria for determining themes. Another aim of the study is to emphasize the importance of dictionary usage in the context of foreign language teaching. Although there are different views on the use of dictionaries in foreign language teaching, it is possible to say that dictionaries are always a source of reference for students, as today's technology makes it much easier to carry and to use. Thematic dictionaries prepared especially according to the students' level help to increase the expressive power, sense of logic and understanding of the users as they present many semantically related words side by side. As a result, it can be said that academic studies on thematic dictionaries should be increased, thematic dictionaries should be written for language learners, and such dictionaries should be preferred more in language teaching.

Key Words: Foreign language, language teaching, dictionary, thematic dictionary

Tematik Sözlükler ve Yabancı Dil Öğretiminde Sözlük Kullanımı

ÖZET

Yabancı dil öğretiminde, geçmişten günümüze, hiç eskimeyen hatta değişen teknoloji ile birlikte kendini sürekli yenileyen ve geliştiren bir araç-gereç olan sözlükler, hiç kuşkusuz doğru ve etkili kullanıldığında, kullanıcılar için yabancı dil öğretimi sürecinde çok başarılı sonuçlar vermektedir. Sözlükbilimciler tarafından süreç içerisinde sözlükler, yazılış amaçları ve yöntemleri, içerdiği konular, bir ya da birden fazla dilin söz varlığını işlemesi, yazılış biçimleri bakımından veya genel olarak sınıflandırmaya tabi tutulmuştur. Bu çalışmanın birinci amacı Türkiye'de tematik sözlükler ile ilgili mevcut durumunu ifade etmek, tematik sözlüklerin özelliklerini ve tema belirleme ölçütlerini açıklamaktır. Çalışmanın diğer bir amacı da yabancı dil öğretimi bağlamında sözlük kullanımının önemini vurgulamaktır. Her ne kadar yabancı dil öğretiminde sözlük kullanımına yönelik yapılan araştırmalarda farklı görüşler olsa da, günümüz teknolojisi sözlüklerin hem taşınması hem de kullanmasını artık çok daha kolay hale getirdiği için, bu sayede sözlüklerin öğrenciler için her zaman başvuru kaynağı olduğunu söylemek mümkündür. Sonuç olarak, özellikle öğrencilerin seviyelerine göre hazırlanmış tematik sözlükler anlamsal ilişkili pek çok kelimeyi barındırdığı için, öğrencilerin ifade gücünü, mantıksal duygusunu ve anlayışını da arttırmaya yardımcı olabilir. Dolayısıyla, tematik sözlüklere yönelik akademik çalışmalar artırılabilir, dil öğrenenler için tematik sözlükler yazılabilir ve bu tür sözlükler dil öğretiminde daha çok tercih edilebilir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil, dil öğretimi, sözlük, tematik sözlük.

¹Bu çalışma birinci yazarın "Dil Öğretimi Bağlamında Kâmûs-ı Fransevîdeki Didaktik Terimler Üzerine Tematik Bir İnceleme" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

² Dr. Öğr. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi/Yabancı Diller Yüksekokulu, hasan.atmaca61@gmail.com, 0000-0003-1084-2431

³ Prof. Dr., Marmara Üniversitesi/Atatürk Eğitim Fakültesi, fsavli@marmara.edu.tr, 0000-0002-1354-0239

Giriş

Bilinen ilk sözlüğün ne zaman, nerede ve kimler tarafından ortaya çıkarıldığına dair net bir bilgiye sahip olunmasa da yapılan araştırmalar, ilk sözlüklerin veya sözlük olarak kabul edilebilecek çalışmaların milattan önce 500'lü yıllara Çinlilere kadar uzandığını göstermektedir (Kahraman, 2016, s. 3291). Sözlükler, bir milletin hayat tarzını, dünya görüşünü, kültürünü, gelenek ve göreneklerini geçmişten geleceğe aktaran, bir milletin hafızası niteliğinde olan çok değerli bir hazinedir. Böylesine öneme sahip bir hazineyi korumak, gelecek nesillere aktarmak, üzerinde çeşitli araştırmalar ve çalışmalar yapmakla aslında dilimizi ve kimliğimizi korumuş sayılırız. Ayrıca sözlükler yazıldığı dilin veya dillerin söz varlığını içermesinden dolayı bir dilin aynası durumundadır. Alan yazın incelendiğinde eskiden sözlük anlamında lûgat ve kamus terimlerinin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Geçmişte sık kullanılan bu terimlerden Kāmūs sözcüğünün asıl anlamı "büyük deniz, okyanus; denizin ortası" iken mecazî olarak "sözlük" anlamındadır. Lûgat ise "kelime, söz" anlamına gelmektedir" (Aslan Demirtaş, 2010, s. 5). Bugün ise bu iki terimin anlamını karşılayan sözlük kelimesi kullanılmaktadır. Sözlük kelimesinin tanımına bakıldığında ise, yerli ve yabancı birçok yazar tarafından farklı tanımlarının yapıldığı görülmektedir.

Sözlükbilim alanının en önemli yabancı uzmanlarından Zgusta (1971) sözlüğü "belli bir toplumunun konuşma alışkanlıklarından derlenen ve nitelikli bir okuyucunun her bir formu anlayacağı şekilde yazar tarafından üzerine yorum yapılan toplumsallaşmış dilbilimsel formların sistematik olarak düzenlenmiş listesidir" şeklinde tanımlamaktadır (akt. Sterkenburg, 2003, s.4). Sterkenburg Zgusta'yı yirminci yüzyılın sözlükbilim alanındaki babası olarak nitelendirmekte ve sözlük ile ilgili yaptığı yukarıdaki tanımda, nitelikli bir okuyucunun anlayabileceği ifadesini kullandığı için, onu elitist bulmaktadır.

Jackson ise sözlüğü ansiklopedi ile karşılaştırarak açıklamaya çalışmıştır ve şu şekilde ifade etmiştir: "Sözlük, sözcüklerle ilgili bir referans kitabıdır. Dille ilgili bir kitaptır. Ansiklopedi, sözlüğün birinci dereceden kuzenidir, ama bu kitap dille ilgili değil, şeyler, insanlar, yerler, fikirler ve "gerçek dünya" hakkında olan bir kitaptır" (2016: s. 43). Görüldüğü üzere sözlük ile ansiklopedinin aslında akrabalık yönünden birbiriyle bağlantılı olduğunu, fakat kapsadıkları içerik bakımından farklı olduğunu ifade etmektedir.

Bergenholtz (2014) ise, "Sözlük nedir?" sorusuna cevap ararken yaptığı tanım da dikkat çekicidir. İlgili tanımında sözlük için;

Metin alımlama, metin üretimi veya çevirisiyle ilgili bir yardıma ihtiyaç duyulduğunda ya da sadece bir sözcük veya sözcük dizisi hakkında bilgi alınmak istendiğinde başvurulabilen, özgün konular veya dil öğeleriyle ilgili sözlük maddelerini ve muhtemelen birçok harici metni de içeren sözlükbilimsel başvuru çalışmasıdır" diyerek sözlüğü bir sözlükbilimsel başvuru kaynağı olarak tanımlar. (akt. Boz, 2015, s. 42).

Türkiye'de dilbilim alanının önde gelen uzmanlardan birisi olan Günay sözlük kelimesini: "sözlükçe (fr.lexique) ya da sözlük, bir dildeki sözlüksel birimlerin tümünün ya da bir bölümünün tanımlarını, söylenişlerini, kullanımlarını ve dilbilgisel ulamlarını verir" (2007: s. 28) şeklinde tanımlayarak Fransızcadaki anlamını da vurgulamayı uygun görmüştür.

Sözlüğün dil öğreniminin temel kaynaklarından biri olduğunu ifade eden ünlü dilbilimci Aksan Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim adlı eserinde sözlüğü, "Bir dilin (ya da birden çok dilin) sözvarlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların,

başka ögelerle kurdukları söz ögeleriyle birlikte anlamlarını değişik kullanımlarını gösteren bir sözvarlığı kitabı” diye tanımlamıştır (2009: s. 75).

Türkiye'nin bir başka önemli dilbilimcilerinden Vardar, önemli eserlerinden olan Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü'nde sözlüğü “Bir dildeki sözlüksel birimlerin tümünü ya da bir bölümünü, genellikle abecesel düzene, kimi durumlarda da konulara ya da kavramsal alanlara göre tanımları, tanıkları ve söylenişleri, kökenleri, kullanımları, ulamları, eşanlamlıları vb. ya da bir başka dildeki karşılıklarıyla sunan yapı” olarak tanımlanmaktadır (2002: s. 183).

Son olarak sözlük kelimesi, Türk Dil Kurumu'nun yayımladığı çevrimiçi Güncel Türkçe Sözlüğünde, “bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat”⁴ olarak tanımlanmaktadır.

Yukarıda yabancı ve Türk uzmanların sözlük terimi ile ilgili yaptıkları tanımlar incelendiğinde, aslında her bir tanımında, her dilin sahip olduğu söz varlığı ve bu söz varlığının tamamının veya bir bölümünün belirli yöntem yol izlenerek bir bütün halinde ifade edilmesi vurgulanmaktadır. Bütün tanımlardaki en önemli ortak nokta, bir dilin söz varlığını bir araya getirmiş olmasıdır. Sözlüğün bu özelliği sayesinde, her dil sahip olduğu söz varlığını korumakta ve geleceğe aktarabilmektedir. Dolayısıyla sözlüklerin, milletlerin sosyal ve kültürel hayatını geçmişten günümüze aktaran en değerli kaynaklardan biri olduğu söylenebilir. Dillerin temel birimleri olan sözcükleri bir araya getiren sözlükler, tarihin yaşanmışlıklarını nesillerden nesillere aktaran bir araştırma alanıdır. Sözlükler, dillerin öğreniminde başvurulan kaynakların başında gelir. Demirkan ve Zeytinkaya'nın da ifade ettiği gibi “ sözlük, istikbale yollanan mektup niteliği taşır”(2014: s. 4). Sonuç olarak bu mektubun nesilden nesile aktarılmasında sözlükler yegâne araçlardan bir tanesidir.

Yukarıda da ifade edildiği üzere, dilin temel yapı taşları olan sözcüklerin kalıcı olmasını sağlayan ve nesilden nesillere aktarılmasını sağlayan sözlükler, yazılışı, okunuşu, anlamı ve türü bilinmeyen kelimeleri öğrenmek amacıyla başvurulan önemli bir kaynaktır. Baskın sözlüğün bu işlevini şöyle ifade etmektedir: Sözlükler, sözcüklerle ilgili herhangi bir bilinmeyen söz konusu olduğunda insanların aklına ilk gelen başvuru kaynaklarından biridir (2014: s. 445).

Sözlük teriminin Türkçe ve yabancı kaynaklar üzerinden farklı tanımları yapıldıktan sonra, tematik sözlük kavramını da tanımlamak yerinde olacaktır. Tematik sözlükler belirli bir konu yahut konular ile ilgili sözcüklerin, madde başı ve alt madde başı olarak düzenlenip tanımlarının verilmesiyle oluşturulan sözlük türü olarak tanımlanabilir. Tematik sözlük kavramının tanımı için konu ile ilgili yabancı ve Türkçe kaynaklar incelendiğinde, ilk olarak tematik sözlük kavramı için çok sayıda ve çok farklı terimlerin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu durum da konu ile ilgili bir kavram kargaşasının var olduğu izlenimini vermektedir. Daha da önemlisi, söz konusu sözlük türü ile ilgili kavram çokluğunun, bu alanda çalışacak araştırmacılar için bilgiye ulaşma noktasında bazı sıkıntılara sebep olacağı muhtemeldir.

Çalışmamızda tematik sözlük kavramının tercih edilmesini daha iyi ifade edebilmek için, tematik ve tema kavramlarının sözlüklerdeki karşılıklarına bakmak yerinde olacaktır. İlk olarak tematik sözcüğüne bakacak olursak, Ötüken Türkçe sözlükte, köken olarak Yunanca thematikhos, Fransızca thématique karşılığı verilen sözcük için; “Bir tema çevresinde düzenlenen; izleksel”⁵, tanımı

⁴<https://sozluk.gov.tr/>

⁵<http://www.otukensozluk.com/>

yapılmıştır. TDK'nın Güncel Türkçe Sözlüğünde aynı kavram için "Bir tema etrafında oluşan"⁶ tanımı yapılmaktadır. Tema sözcüğü için Kubbealtı sözlükte (fr. Thème, Yun. Thema) "edebî bir eserde, bir sanat eserinde işlenen esas konu"⁷ tanımı yapılırken, TDK'nın Güncel Türkçe Sözlüğünde ise; "asıl konu, temel motif, ana konu; öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş, tem, ana konu"⁸ tanımı yapılmaktadır. Tematik ve tema kavramları için sözlüklerde verilen tanımlar incelendiğinde, her iki sözcüğün de belirli bir konuya dayalı olması ortak yön olarak tespit edilmiştir. Buna göre tematik sözlükler belirli bir konu veya tema etrafından hazırlanmış sözlüklerdir (Mutlu, 2009, s. 917). Mutlu'nun bu konu ile ilgili çalışmasında, yukarıda ifade edilen kavramlar arasından tematik sözlük kavramını tercih ettiği görülmektedir. Bu çalışmada da tematik sözlük kavramının kullanılmasının nedeni, Özşahin'in ifade ettiği üzere, Türkçe alan yazında daha çok tematik kavramının kullanılmasıdır ve diğer kavramlarla kıyaslandığında kullanım açısından ciddi bir oran farkının olmasıdır (2017: s. 577).

Tematik Sözlükler

Sözlükler, dilde geçen bütün söz varlığına yer veren, onların tanımını yapan, sözcüklerin okunuşlarını, yazılışlarını, vurgularını, hangi dilden olduklarını ve dilbilgisindeki yerlerini gösteren; sözcükleri uzak ve yakın, gerçek ve mecaz bütün anlamları ile örnekler vererek ortaya koyan, kimi zaman da kökenleri hakkında bilgi veren dilin temel kitaplarıdır (Böler, 2006, s. 102). Yukarıdaki ifadeden de anlaşılacağı üzere, genel anlamda sözlükler birçok özelliği bünyesinde barındırmaktadır. Yabancı ve Türkçe kaynaklarda genel sözlükler ile ilgili çok fazla araştırma ve detaylı değerlendirmeler yapılmış olmasına rağmen, aynı durumu tematik sözlükler için söylemek mümkün değildir. Tematik sözlüklerle ilgili yerli ve yabancı kaynaklarda yapılan araştırmalar, değerlendirmeler çok daha sınırlı kalmaktadır. Tematik sözlük konusu ile ilgili özellikle Türkçe alan yazın tarandığında ise konuyla ilgili bilginin çok sınırlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Tematik sözlüklerle ilgili terminoloji üzerine kapsamlı bir araştırma gerçekleştiren Kocapınar, konu ile ilgili alan yazındaki Türkçe ve yabancı kaynakları taradığında Türkçe'de ve yabancı dillerde tematik sözlüklerin adlandırılışında terim çokluğunu işaret etmiştir. Kocapınar Kavram Sözlükleriyle İlgili Terminoloji Üzerine isimli çalışmasında, Türk dilinde tematik sözlüklerin kavram sözlükleri, adbilimsel sözlükler, düzensel sözlükler, sistematik sözlükler, konusal sözlükler, konu sözlükleri gibi farklı terimler kullanılarak adlandırıldığını ifade etmektedir. Söz konusu çalışmasında Kocapınar, tematik sözlüklerin yabancı dillerde de, Türkçe'de olduğu gibi çeşitli terimlerle karşılandığını ve bu tür sözlüklerin anlamına göre düzenlenen sözlükler olarak da değerlendirildiğini ifade etmektedir. İngilizce kaynaklarda bu sözlüklerin alfabetik olmayan (non-alphabetical), kavramsal (conceptual), ideografik (ideographic), ideolojik (ideological), nosyonel (notional), onomasiolojik (onomasiological), semantik (semantic), sistematik (systematic) tematik (tematic), konusal (topical) sözlük veya thesaurus, leksikon (lexicon) gibi terimlerle açıklandığını vurgulamaktadır (2014: s. 745-747). Yukarıda belirtildiği üzere, tematik sözlüklerin hem Türkçe, hem de İngilizce'de adlandırılmasında birçok farklı terimin kullanıldığı çok açıktır.

Türk sözlükçülük tarihi incelendiğinde, tematik sözlük örneklerinin alfabetik sözlük çalışmaları kadar eskiye dayandığını söylemek mümkündür. Anadolu Türkçesinin erken dönemlerine ait bir eser olan Bahşayış lügati, bu bakımdan tematik sözlük çalışmalarının Türk diliyle ilgili ilk örneği olarak kabul

⁶<https://sozluk.gov.tr/>

⁷<http://lugatim.com/s/tema>

⁸<https://sozluk.gov.tr/>

edilmektedir. Bu eser, 10. yüzyılda yazılmış olan Arapça-Farsça tematik sözlüğün satır arası Türkçe tercümesinden oluşmaktadır (Mutlu, 2009, s. 818; Özşahin, 2011, s. 6).

Tematik sözlük çalışmalarına bir diğer örnek, Arapça öğretmek için 12. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen, Türk bilgini Zemahşeri'nin Mukaddimetü'l-Edeb adlı sözlüğünün isimler bölümüdür. Sözlüğün Divanu Lügati't-Türk'ten sonra o dönemin en zengin söz varlığına sahip ve en önemli eseri olduğu ifade edilmektedir (Yüce, 1993, s. 7; akt. Kocapınar, 2014, s. 181).

Bir başka tematik sözlük örneği 14. yüzyılda yazılmış Harezmi Türkçesi dönemine ait Hilvetü'l-Lisan ve Hulbetü'l-Beyan isimli eserdir. Cemalettin İbn-i Mühenna tarafından kaleme alınan eser, Farsça, Türkçe ve Moğolca dillerinde Allah'ın sıfatları, yaratıklar, insan vücudu ve organları, insanın vasıfları, akrabalık, kadınlar, kadın giysileri, çeşitli meslekler, hastalıklar ve ilaçları, içecek ve yiyecekler, elbiseler, renkler, hayvanlar, silahlar ve savaş aletleri, vahşi hayvanlar, böcekler, madenler, su ile ilgili kelimeler, bitkiler ve burçlar gibi çeşitli temalardan oluşmaktadır (Akçay, 2011, s. 301). Bu eserden bir asır sonra, Çağatay Türkçesi dönemine ait Muhakemetü'l-Lugateyn isimli tematik sözlük kaleme alınmıştır. Sözlüğün yazarı dönemin önemli şairi Ali Şir Nevai'dir. Yazarın bu sözlükte Türkçe ve Farsçayı karşılaştırdığı ve Türkçenin sahip olduğu özellikleriyle Farsçadan daha üstün olduğunu göstermek için bu eseri kaleme aldığı ifade edilmektedir (akt. Kocapınar, 2014, s. 192).

Yakın tarihimizden tematik sözlüklere, 1980 yılında Hayriye Memova Süleymanova tarafından kaleme alınan Bulgarca-Türkçe Tematik Sözlük adlı eser örnek gösterilebilir. Süleymanova'nın tematik sözlüğünde madde başları, alfabetik olarak değil esas alınan konulara göre dizilmiştir (Mutlu, 2009, s. 818).

Yakın dönemde kavram dizini olarak hazırlanan sözlükler de, tematik sözlükler kapsamında değerlendirilmektedir. Recai Cin'in kaleme aldığı Kavramlar Dizini I-II adlı iki ciltlik eser bu türe örnek gösterilebilir. Bu eserde madde başı sözcükler büyük harflerle alfabetik olarak dizilmiş ve madde başı sözcüğün altında da bu kelimeyle ilgili alt madde başları sıralanmıştır. Mutlu, eserde kelime kadrosunun oldukça geniş tutulduğunu ve dilimizde kullanılan bütün kelimelerin yer aldığını ifade etmektedir (2009: s. 819).

Mutlu her ne kadar Recai Cin'in tematik sözlük çerçevesinde hazırladığı eserinin Türk dilinin kullanılmakta olan tüm söz varlığını kapsadığını ifade etse de, Karçığa tematik sözlüklerin kapsayıcılığı ve yetkinliği noktasında farklı düşünmektedir. Nitekim bu farklı düşüncesini bir çalışmada şöyle ifade etmektedir: Ne var ki Türk dilince yayınlanan tematik sözlükler Türk dilinin söz varlığındaki kelimelere nüfuz edemez ve bu alanda yapılan çalışmalar belirli konular etrafında şekillenen ansiklopedilerden ibaret kalır (Karçığa, 2015, s. 2520). Bu açıklamasının ardından ifade ettiği ansiklopedi türlerine birkaç tane örnek verir. Tematik sözlüklerle ilgili dilimizde yeterince kaynak ve bilgi olmamasına karşın, bu alanla ilgili detaylı derinlemesine çalışmalar yapan ve bilgiler veren tanınmış dilbilimci Doğan Aksan'dır. Aksan, tematik sözlükleri Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim adlı eserinde kavram sözlükleri terimiyle adlandırmış ve bu kavramı şöyle açıklamıştır:

Kimi dilcilerin adbilimsel (onomasiologique) sözlükler dedikleri bu yapıtlarda temel alınan, bir dilin ya da karşılaştırmalı olarak çeşitli dillerin söz varlıklarının kavram alanlarına göre sıralanmasıdır. Bu kavram ya da kavram alanı sözlükleri ya bir dilin içyapısının, anlatım yollarının, inceliklerinin belirlenmesi, gerçeği yansıtmadaki ayrıcalıklarının ortaya konması amacıyla hazırlanır ve dil-düşünce ilişkisinin araştırılmasında, kimi dilbilim konularının aydınlatılmasında yararlı olur; ya da dil akrabalıklarının, geniş anlamdaki adbilim sorunlarının araştırılması ve aydınlatılmasına yardımcı olacak biçimde düzenlenir (Aksan, 2009, s. 77).

Aksan tematik sözlüklerin bazı dilciler tarafından adbilimsel sözlükler olarak adlandırıldığını ifade ederek kendisi tematik sözlükleri kavram veya kavram alanı sözlükleri olarak adlandırır ve bir ya da daha fazla dilin söz varlığının kavram alanlarına göre sıralanması, sınıflandırılması olarak tanımlar.

Tematik sözlükleri alfabetik ya da genel sözlüklerden ayıran en önemli özellik, sözlük oluşturulurken sözcükten değil kavramdan hareket edilmesidir. Bu tür sözlüklerde öncelikle sözcükler belirlenen temalara göre seçilir, sonrasında temaları kapsayıcı alt temalar belirlenerek, sözcükler bu tema ve alt temalar altında madde başı ve alt madde başı olarak sıralanır ve tanımlanır. Yavuzarslan, Türk sözlükçülük geleneğinin oluşmasında ve gelişmesinde önemli etkileri olan Arap sözlükçülüğünün birisi tematik ekol olmak üzere beş ekolden oluştuğunu söylemektedir. Tematik ekole göre düzenlenen sözlükler için ise sözlükçülerin kelimeleri alfabetik sıraya göre değil de anlamlarına ve ait oldukları konulara göre bölümlere, gerektiğinde birtakım ikinci bölümlere ayırdığını ve bu yöntemle kelimeleri bir konu etrafında topladıklarını ifade etmektedir (Yavuzarslan, 2009, s. 3).

Tematik sözlük konusu ile ilgili alanda en güncel ve en kapsamlı çalışmalardan bir tanesi, Kocapınar'ın (2014) doktora tezidir. Kocapınar'ın tez çalışması bu konuyu çok boyutlu ve detaylı bir şekilde ele alan nadir çalışmalardan bir tanesidir. Kocapınar çalışmasında, konuyu tematik sözlüklerin ortaya çıkış süreci, Türk ve yabancı uzmanlar tarafından yapılan tanımları, tematik sözlük ile ilgili terim karmaşası, tematik sözlüğün özellikleri ve tematik sözlüklerin sınıflandırılması gibi başlıklarla ele almış ve ayrıntılı bir biçimde incelemiştir. Adı geçen çalışmadan hareketle tematik sözlüklerin özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Tematik sözlükler, kavramdan, anlamdan, düşünceden kelimelere doğru ilerleyen ve anlam yakınlığına, ilişkilerine göre düzenlenen sözlüklerdir.
2. Tematik sözlükler semantik olarak ilişkili kelimeleri bir araya getirir. Tematik sözlüklerde, belli bir alana ait olup bir araya getirilen sözlük birimlerin benzer ve farklı yönleri ortaya çıkar ve anlam yelpazesi, uzanımları görülür.
3. Tematik sözlüklerde sözcükler açıklanırken bilinen kavramlardan daha az bilinene doğru gidilir.
4. Tematik sözlükler, herhangi bir konuda, yazılı metin oluştururken ve bu esnada kelime bulmakta zorlanan insanlara, konuyla ilgili gerekli kelimeleri sağlayan ve doğru kelimelerin kullanılmasında yardımcı olan sözlüklerdir.
5. Tematik sözlükler, anlamsal ilişkili pek çok kelimeyi yan yana sunduğu için, kullanıcıların ifade gücünü, mantık duygusunu ve anlayışını da arttırmaya yardımcı olur. Dolayısıyla bu tür sözlükler eğitim-öğretim alanında daha çok tercih edilir.
6. Dil öğretiminin belli alanlara, konulara göre olma eğilimi göstermesi, bu tür sözlüklerin özellikle yabancı dil öğrenimi-öğretiminde eğitsel faydasını ortaya koymaktadır.
7. Tematik sözlükler bir toplumun çeşitli yönlerden toplumsal ilişkilerini, adetlerini, geleneklerini yansıtarak sanatsal özelliği, düşüncesi, inançları, sosyal düzeni ve bilimin gelişme düzeyi gibi pek çok konuda bilgi verir (Kocapınar, 2014, s. 124-126).

Yukarıda da ifade edildiği üzere, genel sözlüklerden farklı olarak, tematik sözlüklerin kendini has özelliklerinin olduğu açıktır. Tematik sözlüklerin, özellikle sözcüklerin madde başı olarak seçiminde ve sıralanışında genel sözlüklerden farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılığın da tema faktöründen kaynaklandığı yukarıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla tematik sözlükler oluşturulurken temaların hangi ölçütler ışığında belirlenmesi gerektiği büyük önem taşımaktadır.

Göçer, tematik sözlüklerin hazırlanmasında yapılması gereken en önemli işin, sözlükte yer verilecek kelime kadrosunun belirlenmesi olduğunu ifade etmektedir (2020: s. 75). Tematik sözlükte yer verilecek kelime kadrosunun belirlenmesinden sonra, bu kelimeler üzerinden temel veya ana konular (başlıklar) belirlenmeli ve o konularla ilgili kelimeler madde başı ve alt madde başı olarak sıralanmalıdır (Mutlu, 2009, s. 817). Temel veya ana temaların belirlenmesi aşamasında karşılaşılan en önemli sorun, ana veya alt temalar belirlenirken hangi ölçütlerin dikkate alınacağı konusudur. Alan yazındaki tematik sözlükler konusu ile ilgili çalışmalar incelendiğinde, tema belirleme kriterleri noktasında alanın uzmanları arasında bir yöntem birliğinin olmadığı göze çarpmaktadır. Nitekim bu durumu Mutlu, konu ile ilgili çalışmasında şöyle ifade etmektedir: “Tematik sözlüklerin hazırlanma aşamasında karşılaşılabilecek sorunların başında madde başı (konu) veya bölüm adlarının tespiti gelmektedir... Alfabe sırasına göre hazırlanan dil sözlüklerinde görülen metot birliğine tematik sözlük çalışmalarında da ihtiyaç vardır” (2009: s. 817). Tema ve alt temaların belirlenmesi noktasında karşılaşılan bu sorun, tema sözlükleri ile ilgili çalışmalara yönelmek isteyen araştırmacılar için büyük bir engel teşkil etmektedir.

Tematik sözlükler konusunu tez çalışmasında ayrıntılı bir biçimde inceleyen ve çalışmasında tematik sözlükleri kavram sözlükleri olarak adlandırmayı tercih eden Kocapınar, bu tür sözlüklerin sınıflandırılması ile ilgili çalışmasında tematik sözlükleri şöyle ifade etmektedir:

...kavram sözlükleri olarak adlandırdığımız bu sözlükleri “bir dilin veya birkaç dilin söz varlıklarının çeşitli anlam özellikleri dikkate alınarak hiyerarşi ve taksonomi gibi sınıflandırma sistemleri doğrultusunda, konu veya kavram alanları altında bölümlere ve alt bölümlere göre sıralanıp düzenlenmesiyle oluşturulan sözlüklerdir” şeklinde tanımlayabiliriz (2014: s. 128).

Kocapınar yaptığı tanımlamada sözcüklerin konu ve kavram alanları altında temalara ve alt temalara ayrılırken hiyerarşi ve taksonomi gibi sınıflandırma sistemlerinin kullanılabileceğini ifade etmektedir. Kocaman çalışmasının devamında bu sınıflandırma yöntemlerini biraz daha açarak şu şekilde açıklamaktadır:

...Kavram sözlüklerinde önce söz varlığı geniş kapsamlı alanlara ayrılır, sonra yine bu alanlar daha dar alt gruplara bölünür ve böylece sistemli hiyerarşik bir düzen içinde sözlük oluşturulur. Bu kavram alanlarının oluşturulmasında hiyerarşi ve taksonomi ile birlikte kelimeler arasındaki eş anlamlılık, zıt anlamlılık, alt anlamlılık, üst anlamlılık, parça-bütün ilişkisi gibi dizisel (paradigmatik) ilişkiler de önemli rol oynar. Bu ilişkiler kavram sözlüklerinin özellikle yabancı dil öğretimi işlevi için çok uygundur (2014: 134).

Yukarıda ifade edildiği üzere, tema sözlüğü oluşturulurken ilk önce sözlükte kullanılacak söz varlığının belirlenmesi, sonrasında bu söz varlığındaki sözcüklerin kendi aralarındaki üst anlamlılık veya alt anlamlılık vb. gibi ilişkilerine göre geniş kapsamlı alanlara ayrılması gerekmektedir. Sonrasında ise; bu alanlarda yer alan sözcüklerin de, kendi aralarında daha dar alt gruplara bölünmesi suretiyle tema sözlüğünün oluşturulabileceği ifade edilmektedir. Yukarıda her ne kadar tema sözlüğü oluşturulurken takip edilmesi gereken yöntem teorik olarak ifade edilse de, uygulama aşamasında bu yöntemin ne kadar başarılı olacağı tartışılabilir. Zira tema sözlüğü oluşturulurken, en fazla tercih edilen yöntem mevcut tema sözlüklerini örnek almak olmuştur. Bu da geleneksel bir yöntemdir. Tematik Sözlüklerin Kapsamı ve Tema Belirleme Ölçütleri isimli makalesinde Özşahin, tematik sözlüklerde temalar ve alt temalar belirlenirken izlenen en geleneksel yöntemin yahut dikkate alınan en eski ölçütün; öncelikle tarihi sözlüklerdeki kavram dizininin incelenmesi olduğunu ifade etmektedir. Fakat kavram sözlüklerinin belirlenmesinin, sözlük malzemesinin ait olduğu dönemle de yakından ilgili olduğunun altını çizerek tarihi sözlüklerdeki başlıkların kavram dizinlerini seçmede her zaman belirleyici olmayabileceğini eklemektedir (2007: s. 581).

Yukarıdaki ifadede, tema sözlüğü oluşturulurken başvurulan geleneksel yöntemin, bir tema belirleme ölçütü olabileceği, fakat bu ölçütün her zaman tek başına yeterli olamayacağı da açıkça ifade edilmiştir. Dolayısıyla Özşahin aynı çalışmasında geleneksel yöntemden farklı olarak, kavram dizini oluşturulurken dört tane tema belirleme ölçütünden bahsetmektedir. Bu ölçütleri de 1. eş zamanlılık ve ert zamanlılık, 2. yazılış amacı, 3. kültürel öğeler, 4. dilbilgisi öğeleriyle kavram dizini belirleme, 4.a) anlam yönüyle kavram dizini belirleme, 4.b) şekil yönüyle anlam dizini belirleme ve 4.c) söz dizimi yönüyle kavram dizini belirleme olarak ifade etmektedir (2007: s. 581-583). Sonuç olarak belirli bir alana yönelik tema sözlüğü oluştururken, ilgili alanın kendine özgü söz dağarcığı olacağı için, sadece geleneksel yöntem ile temaları ve alt temaları belirlemenin mümkün olmayacağı ve somut tema belirleme ölçütlerine başvurmanın gerekli olacağı söylenebilir.

Yabancı Dil Öğretiminde Sözlüğün Önemi

Yabancı dilde kişilerin kendilerini ifade edebilmeleri ve başkaları ile iletişime geçmeleri için sözcüklere ihtiyaçları vardır. Sözcük öğretimi, her dil öğretiminde başvurulan yöntemler arasında yer almaktadır. Başarılı bir dil öğretimi gerçekleştirmek adına görsel, işitsel ve yazılı materyallerden faydalanmak gerekir. Bu materyallerden biri olan sözlükler, bir dilin sözcük hazinesini hem söyleyiş hem yazılış şekilleriyle veren, sözcüklerin başka unsurlarla kurdukları anlam ilişkilerini gösteren yazılı eserlerdir (Kardaş, 2016, s. 507). Bu süreçte, gelişen teknolojinin de imkânlarını kullanarak görsel, işitsel, sözlü ve yazılı kaynaklardan yararlanmak mümkün olacaktır. Dil öğretiminde önemli bir yere sahip olan sözcükleri öğrenirken başvurulması kaçınılmaz olan kaynaklardan biri de sözlüktür. “Sözlük kullanımı bilinmeyen bir sözcüğün ya da ifadenin anlamını öğrenmek için başvurulmuş bir uygulamadır” (Sarıgül, 2017, s. 102). Yabancı dil öğrenenler bilmediği bir sözcükle karşılaştığında, ilk olarak geçtiği metindeki anlamıyla ilgili tahminler de bulunurlar. Bunun yanı sıra doğru sözlük kullanımı ile sözcüğü doğru yerde kullanarak etkili bir iletişim kurmayı başarırlar. Sözlükler, günümüz teknolojisinin sunduğu fırsatlar sayesinde sadece matbu halde değil cep telefonu, bilgisayar ve tablet vb. gibi elektronik ortamda da yerini almaktadır. Bu durum, öğrencilerin sözlüklere kolay bir şekilde erişimlerini sağlar ve dil öğreniminde onlara daha özerk bir ortam sunmaktadır. Doğru sözlük kullanımı, dil öğrenenlerin sözcük öğrenmede başvurdukları etkili bir yoldur. Kelime hazinesini zenginleştirme çalışmalarından biri de öğrenciye sözlük kullanma alışkanlığının kazandırılmasıdır (Demirel, 1999, s. 139, akt. Özbay ve Melanlıoğlu, 2013, s. 14).

Yabancı dil öğretiminde olmazsa olmaz kaynaklardan biri de sözlüklerdir. Dil öğretimi için kullanılan sözlüklerin yeni basımlı, pratik ve hedef kitlenin amaçlarına uygun olması gerekmektedir. “Almanca’da sözlük teriminin karşılığı sözcük kitabı anlamına gelen “Wörterbuch” kelimesidir. Sözlükler, kelime kitaplarıdır. Bu kelimeler, bir ulusa, bir gruba ait düşünceleri kişiden kişiye nesilden nesile aktarır. Bu nedenle, sözlük gelecek nesillere bırakılacak dilsel ve kültürel bir miras olma özelliği taşır” (Ekwa Ebanéga, 2010, s. 213) Sözlükler, dillerin kelime hazinesini geleceğe aktarma sorumluluğuna sahip kaynaklardır. Dil öğretimi alanında da sözlüklerin kaçınılmaz olduğu gerçeğini unutmamak gerekir. Sözcük dağarcığı açısından yeterli, kullanışlı, dil öğretmeye yönelik hazırlanmış bir sözlük dil becerilerinin edinilmesinde önemli bir role sahiptir. Sözlük, bir dilin ya da bir dilin bir bölümünün genel olarak veya belirli bir zamanda kullanılan kelime ve deyimlerini umumiyetle abece sırasına, bazen de kavram alanlarına göre ele alıp aynı dille tanımlarını yapan, örnekler vererek açıklayan veya başka bir dildeki karşılıklarını yazan kitap şeklinde tanımlanabilir. (akt. Göktentürk, 2016, s. 13). Ana dilin yanı sıra yabancı dilin de öğreniminde kelime dağarcığının zenginleştirilmesinde sözlüklerin yeri göz ardı edilemez.

Dil öğrenen kimselerin çoğu az veya çok sözlükten yararlanmaktadır. Bu yüzden, kelime ediniminde bu ders aracının rolüne değinmek gerekmektedir. Thorndike'ye göre "sözlük dil öğretiminin en önemli araç-gereçlerinden biridir ve sistematik bilgilerin devasa temelini oluşturur" (akt. Bogaards, 1994, s. 217).

Bogaards, yabancı dil öğretiminde sözlük kullanımına yönelik yapılan araştırmalarda karşılaşılan farklı görüşleri şöyle ifade etmektedir: Galisson'un (1983) bir grup öğrencinin görüşlerine başvurduğu bir çalışmada, sözlüğün "kesinlikle vazgeçilmez" ve bir kişinin bile "görmezden gelemeyeceği" bir başvuru kaynağı olduğu sonucuna varır. Diğer yandan, Kipfer (1987)'in yaptığı araştırmada öğrenenlerin çoğu sözlük kullanımının "sıkıcı" olduğunu düşünmektedir. Müllich ise (1990), öğrencilerin sözlüğe başvurma sürecini en az altı bilinmeyenli üç denklemin çözüm arayışına benzetir (1994: s. 217).

Bir metin okurken bilinmeyen kelimeleri bulmak için sözlüğe başvurulacak zamanın iyi ayarlanması gerekir. Aksi takdirde öğrenci sözlük içinde kendini kaybederek boşa zaman harcayacak ve metinle olan bağlantısını koparacaktır. Müllich'in de altını çizdiği gibi, öğrenci istediği bilgiye ulaşmak için ne kadar çok zaman harcarsa, amacından o kadar çok uzaklaşacaktır. Ve metni ne kadar az anlarsa, sözlükten işine yarayan bilgiye ulaşmada o kadar az şansı olacaktır (akt. Bogaards:1994, s. 219). Bu yüzden, öğrencilere dil öğretirken aynı zamanda etkili sözlük kullanımını da öğretmek gerekmektedir.

Sözlükler dil öğretiminde her ne kadar temel ders araçlarına yardımcı kaynaklar olarak kabul edilse de, onların öğretici işlevlerini unutmamak gerekir. Bundan dolayı, sözlük seçimini hedef kitlenin ihtiyaçlarına göre yapmak önemli bir husustur. Yabancı dil öğretiminde en çok kullanılan sözlükler tek dilli ve çift dilli sözlüklerdir. Fakat bu iki türden hangisinin kullanımının daha uygun olacağı konusunda farklı görüşlere rastlanmaktadır. Dil öğretimi alanındaki uzman kişiler tek dilli sözlük kullanımının daha yararlı olacağını savunurken öğrencilerin büyük bir çoğunluğu çift dilli sözlük kullanmayı tercih etmektedir. Öğrenciler, daha hiçbir bilgileri olmayan yabancı dildeki sözcüklerin yine aynı dilde açıklanması konusunda anlam karışıklığıyla mücadele etmek zorunda kalırlar. Ve bilmedikleri kelimelere ana dildeki açıklamalarla ulaşmak isterler. Fakat uzman görüşleri çift dilli sözlüklerin yabancı dil öğreniminde engel oluşturduğunu düşünmektedir. Béjoint bazı durumlarda çift dilli sözlüklerin kullanılması gerektiğini savunur ve bu durumları şöyle ifade etmektedir: 1. İki farklı dilde aynı anlama gelen kelimeler için (İngilizce solicitor Fransızca avocat gibi), 2. İki farklı dildeki çok anlamlı kelimeler için, 3. Öğrenenin kendi dilinde bile karşılığını bilmediği kelimeler için. (1987: s. 101)

Sözlükler, her yabancı dil öğrenenin kullanmaya alışkın olduğu kaynaklardır. Özellikle çift dilli sözlüklere, bir kelimenin anlamını bulmak, onun imlasını öğrenmek, bazı durumlarda ise telaffuzuna öğrenmek için başvurulur. Özellikle dil öğretiminde ileri seviyeye sahip olan öğrenciler tek dilli sözlüklere başvurmayı tercih etmektedirler. "Günümüzde, Fransızcanın yabancı dil olarak öğretiminde Larousse, Petit Robert ve Lexis en çok tercih edilen tek dilli sözlüklerdir" (Treville ve Duquette, 1996, s. 126). Bu sözlükler, Türkiye'de bulunan üniversitelerin Fransız dili ile ilgili bölümlerinde tavsiye edilmekte ve hem öğretmenler hem de öğrenciler tarafından kullanılmaktadır.

Sonuç

Sözlükler, dillerin öğreniminde başvuru kaynaklarının başında gelir. Dilin temel yapı taşları olan sözcüklerin kalıcı olmasını sağlayan sözlükler, yazılışı, okunuşu, anlamı ve türü bilinmeyen kelimeleri

öğrenmek ihtiyacıyla yararlanan ve başvurulması kaçınılmaz yapıtlardır. Dil öğrenimi ve öğretiminde temel başvuru kaynaklarından olan sözlüğün terim olarak yabancı ve Türkçe kaynaklarda ifade edilen tanımları incelendiğinde, bütün tanımların, sözlüğün bir ya da birden fazla dilin söz varlığının bütününe veya bir kısmını içeren ve bunu farklı yöntemlerle ve farklı amaçlar için gerçekleştiren yapıt olması noktasında birleştiği görülmektedir. Sözlükler, milletlerin sosyal ve kültürel hayatını, birikimini geçmişten günümüze aktaran en değerli hazinelerden biridir. Dillerin temel birimleri olan sözcükleri bir araya getiren sözlükler, tarihin yaşanmışlıklarını nesillerden nesillere aktaran bir araştırma alanıdır. Öyle ki sözlerine, sözcüklerine sahip çıkmayan toplumlar hem sözlüklerine hem de dillerine sahip çıkmamış sayılırlar. Bu da o toplumun dilinin gücünün zayıflamasına, dilindeki sözcüklerin azalmasına ve zamanla kısırlaşmasına, dilin kullanım alanının daralmasına sebep olur. Sonuç olarak süreç içerisinde o toplum kimliğini ve kültürünü kaybetme noktasına varır. Bu bakımdan toplumların dillerini, dillerinde barındırdığı söz varlığını, kültürlerini koruması ve bunu gelecek nesillere aktarması büyük önem arz etmektedir.

Süreç içerisinde sözlük bilimciler tarafından sözlüklerin farklı özellikleri dikkate alınarak farklı türlere ayrıldığı dikkat çekmektedir. Bu türler belirlenirken, sözlükçülük alanında araştırmacılar tarafından kabul gören standart bir sınıflandırmanın olmadığı görülmektedir. Bu sınıflandırmalarda ortaya çıkan sözlük türlerinden bir tanesi de tematik (kavram) sözlükleridir. Tematik sözlüklere dair yapılan alan yazın araştırmasında, öncelikle bu alanın Türkiye’de çok sınırlı olduğu ve bu sebeple bu alan ile ilgili yeterli sayıda kaynak ve çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir. İkincisi, Türkiye’de tematik sözlük kavramının adlandırılmasında, bu alanda çalışan araştırmacıların çalışmalarında belirttiği üzere bir terim karmaşasının yaşandığı anlaşılmaktadır. Adlandırma sorununun yabancı dillerde de olduğu ifade edilmektedir. Son olarak bu alanda yapılan çalışmaların sınırlı sayıda kalmasının sebebi, tematik sözlüklerin hazırlama sürecinde kavram dizinleri belirlenirken, temalar ve alt temalar seçilirken alfabetik sözlüklerde olduğu gibi bir yöntem birliğinin olmamasıdır. Bu sorun araştırmacıların bu alana yönelmesini ve bu alanda çalışmasına engel olmaktadır. Tematik sözlükleri alfabetik sözlüklerden ayıran en önemli özellik, sözlük oluşturulurken sözcükten değil kavramdan, anlamdan hareket edilmesidir. Tematik sözlükler, anlamsal ilişkili pek çok kelimeyi yan yana sunduğu için, kullanıcıların ifade gücünü, mantık duygusunu ve anlayışını da arttırmaya yardımcı olur. Dil öğretiminin belli alanlara, konulara göre olma eğilimi göstermesi, bu tür sözlüklerin özellikle yabancı dil öğrenimi-öğretiminde eğitsel faydasını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla bu tür sözlükler eğitim-öğretim alanında daha çok tercih edilebilir.

Geçmişten günümüze sözlüklerin hazırlanmasını etkileyen en önemli sebeplerden bir tanesi de hiç şüphesiz yabancı dil öğrenimi-öğretimi gayesiyle, yabancı dildeki sözcüklerin karşılıklarını kendi dilinde göstermek olmuştur. Eski çağlardan beri toplumlar sosyal, kültürel, ekonomik, eğitim yahut askeri amaçlı olarak birbirleriyle sürekli iletişim halinde olmuşlardır. Bu iletişimi sağlamak ve sürekli kılmak için her iki taraftan birinin diğerinin dilini öğrenmesi gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir. Bu durum doğal olarak dil öğrenme amaçlı sözlüklerin hazırlanmasına zemin hazırlamıştır. Bu bakımdan sözlükler, dil öğretiminde önemli bir yere sahip olan sözcükleri öğrenirken başvurulması kaçınılmaz olan kaynaklardan birisi olmuştur. Her ne kadar yabancı dil öğretiminde sözlük kullanımına yönelik yapılan araştırmalarda farklı görüşler olsa da, günümüzde teknolojinin de sayesinde artık dil öğretimine yönelik sözlüklerin hem taşınması hem de kullanması çok kolay hale gelmiştir. Diğer taraftan sözlüklerin sözcük öğrenimine katkısının yadsınamaz bir gerçek olduğu kabul edilirse, dil öğretiminde sözlüklerin öğrenciler için her zaman başvuru kaynağı olacağını söylemek mümkündür.

Sonuç olarak ilk ortaya çıktığı günden bugüne kadar geçen süreçte ortaya konan sözlüklerin ve sözlük türlerinin amaçlarına, konularına, yöntemlerine, sahip oldukları özelliklere göre farklı biçimlerde ortaya çıktıkları anlaşılmaktadır. Dillerin zaman içinde geçireceği değişimlere göre de sözlüklerin bu özelliklerinin, tanımlarının ve türlerinin zaman içerisinde değişime uğrayacak olması muhtemel bir gerçektir.

Kaynakça

- Akçay, Y. (2011). Doğuda ve Batıda Sözlükçülüğün Gelişimi ve Osmanlı Dönemi Sözlük Metinlerine Genel Bir Bakış, *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı 4, s. 281-333.
- Aksan, D. (2009). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. 1., 2., 3. Ciltler (5. Baskı) Ankara: TDK Yayınları.
- Aslan Demirtaş, A. (2010). *Türkçe Öğretmenlerinin Okul Sözlüğü Kullanma Konusundaki Tutum Ve Davranışları*, Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Baskın, S. (2014). Türkiye ve Dünyada Sözlük Bilimi: Tanımı, Kapsamı ve Diğer Bilimlerle İlişkisi, *International Journal of Language Academy*, Volume 2/4 Winter 2014 p. 445/457.
- Béjoint, H. (1987). *The value of the dictionary in vocabulary acquisition*, in A. Cowie (ed.) 97-104 (6.3.4).
- Boz, E. (2015). Kullanıcı ve Sözlük İlişkisi, *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, Sayı 69, ss.41-52.
- Bogaards, P. (1994). *Le vocabulaire dans l'apprentissage des langues étrangères*, Didier.
- Böler, T. (2006). Türkçe Sözlük (TDK) ile Örnekleriyle Türkçe Sözlük'ü (MEB) Karşılaştırma Denemesi, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 1, s.101-118.
- Demirkan, M ve Zeytinkaya D. (2014). Sözlükbilimde Yeni Teknolojinin Yeri, "Sözlükbilimde Yeni Teknolojinin Yeri," I. ve II.Uluslararası Sözlükbilimi Sempozyumu , vol.4, İstanbul, Turkey, pp.3-25.
- Ekwa Ebanéga, G.-M. (2010). *Le dictionnaire comme outil d'enseignement des langues au Gabon*, *Lexikos* 20/ 212-233
- Göçer, A. (2020). Okul Sözlüklerinin Biçimsel-İçerik Özellikleri ve Akademik Çalışmalarda Değerlenen Sorunlar Bağlamında Türkçe Okul Sözlüğü Hazırlama Süreci, İlke ve Ölçütleri Üzerine Bir Öneri: Tematik okul Sözlükleri, *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, Sayı 1, s.66-83.
- Göktentürk, T.(2016). *Yabancılar Türkçe öğretiminde ders materyalleri çok dilli bir sözlük örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Günay, V.D. (2007). *Sözcükbilime Giriş*, Multilingual, İstanbul
- Jackson, H. (2016) *Sözlükbilime Giriş*, Kesit Yayınları, İstanbul (çev. Mehmet Gürlek- Ellen Patat)
- Kahraman, M. (2016). Sözlük Bilim Kuram, İlke ve Yöntemler Üzerine, *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* Cilt: 5, Sayı: 8, 2016 Sayfa: 3288-3312.
- Kardaş, D. (2016). Türkçe öğrenen yabancı öğrencilerin sözlük kullanma tutum ve alışkanlıkları üzerine bir araştırma, *Milli Eğitim Dergisi* 45, 507-519.
- Karçığa, S. (2015). Dil Eğitiminde ve Öğretiminde Kavram Alanı Sözlüklerinin Önemi, *International Journal of Languages' Education and Teaching*, UDES, p.2514-2524.
- Kocapınar, P. (2014). Kavram Sözlükleriyle İlgili Terminoloji Üzerine, *Turkish Studies International Periodicl For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 9/9 Summer, p.745-752.
- Kocapınar, P. (2014). *Kavram Sözlükleri ve Ermeni Harfli Kıpçak Türkçesi Söz Varlığı Üzerine Bir Deneme*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.

- Mutlu, H., K. (2009). Türkçe Öğretiminde Sözlükçülük Tekniği Açısından Tematik Sözlükler, *Turkish Studies International Periodicl Fort he Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 4/4 Summer p.814-822.
- Özbay, M. ve Melanlioğlu, D. (2013) Türkçe öğrenen yabancıların sözlük kullanma becerileri üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 13-23.
- Özşahin, M. (2011). *Başkurt Türkçesi Söz Varlığı*, Ege Üniversitesi, Sosyal bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Özşahin, M. (2017). Tematik Sözlüklerin Kapsamı ve Tema Belirleme Ölçütleri, içinde III. Uluslararası Sözlükbilimi Sempozyumu Bildiri Kitabı, (Edt.: Boz E. ve diğerleri).
- Sarıgül, E. (2017). Yabancı dil öğretiminde sözcük öğrenimi ve öğretimi sürecine genel bir bakış, *International Journal of Social Science*, Number: 54, p. 91-104, Spring I
- Sterkenburg, V.P. (2003). *A Practical Guide to Lexicography*, (edit.), Amsterdam and Philadelphia: Benjamins Publishing Company.
- Tréville, M-C. et Duquette, L. (1996). *Enseigner le vocabulaire en classe de langue*, Paris, Hachette.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Yavuzarslan, P. (2009). *Osmanlı Dönemi Türk Sözlükçülüğü*, Ankara, Tiydem Yayıncılık.

İnternet Kaynakları

1. Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>
2. Ötüken Sözlük, <http://www.otukensozluk.com/>
3. Kubbealtı Sözlük, <http://lugatim.com/s/tema>